

Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Vergi İlişkisi: Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye

Foreign Direct Investments and Tax Correlation: Some of EU Countries and Turkey

Ali YAVUZ* ve Serdar ÇİÇEK**
Süleyman Demirel Üniversitesi

Özet

Küreselleşen dünyada bireylerin, piyasaların ve sermayenin özgürleşmesi doğrudan ve dolaylı sermayeyi çekme konusunda ülkeleri kıyasıya bir rekabet içine sokmaktadır. Özellikle üretimi ve istihdamı artırıcı etkileri bulunan doğrudan yatırımları kendisine çekmek isteyen gelişmekte olan ülkeler, vergi politikalarını tekrar gözden geçirmekte ve başta vergi teşvikleri olmak üzere birtakım teşvik tedbirleri uygulamaktadır. Bu süreçte bazı ülkeler daha ön plana çıkarken bazı ülkeler istedikleri başarıyı yakalayamamaktadır. Bu çalışmanın amacı, hâlihazırda Avrupa Birliği üyesi olan ve Türkiye'nin doğrudan yatırımları çekme hususunda rakibi sayılabilecek eski merkezi ve doğu Avrupa ülkelerinden bazılarının uyguladığı yatırım teşvik tedbirleri arasında önemli yeri olan vergi politikalarını değerlendirmektir. Bu değerlendirme sırasında söz konusu ülkelerin uyguladığı gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi gibi temel vergilerdeki değişimler ve bugüne kadar ki yatırım çekme performansı karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Merkezi ve Doğu Avrupa Ekonomileri, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Vergi Politikaları

Abstract

In the globalizing world; individuals, markets and capital are more mobile than the past for that reason countries are in cutthroat competition for attract the direct and indirect investments. Especially, developing countries overview their own tax policy and perform incentive measures including tax incentives to attract the direct investments which have a positive effect of production and employment level. In this process, some countries achieve their goals and some are not. The purpose of this study evaluate the difference of tax policies in Turkey which in EU candidacy process and some old central, east Europe countries which are in EU and the main rival of Turkey to attracting direct investments. In this evaluation process, changing

* Yrd.Doç.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, (aliyavuz_99@yahoo.com)

** Arş.Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, (sercicek@iibf.sdu.edu.tr)

income tax, corporate tax, value added tax and performance of attracting the direct investments which was performed in selected countries, were evaluated by comparative.

Keywords: Economies of Central And Eastern Europe, Foreign Direct Investments, Tax Policies

I. GİRİŞ

Global rekabetin hız kazanmasıyla birlikte ülkeler ekonomik sorunlarına yardımcı olacağı gerekçesiyle ya da başka sebepler dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımları kendi ülkelerine çekme gayreti içerisindeyler. Yatırımcılar için yatırım indirimi, vergi muafiyeti, vergi tatili gibi vergisel teşvikler veya bedelsiz yatırım yeri desteği, enerji desteği, altyapı sorunlarının çözümü gibi vergi dışı teşvikler sunmaktadırlar. Çok uluslu şirketler tarafından bakıldığında ise, yatırım yeri tercihlerinde hiç şüphesiz birçok faktör söz konusudur ama işgücü maliyetleri, vergisel ve vergi dışı teşvikler, uluslararası pazarlara yakınlık şüphesiz en önemli olanlarıdır. Bu yüzden özellikle işgücü maliyetleri açısından avantajlı duruma sahip olan Çin, Hindistan gibi Doğu Asya ülkelerine yoğun bir şekilde doğrudan yabancı sermaye akımı söz konusudur. Ancak, 1990'lı yılların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Doğu Avrupa'da ortaya çıkan ülkeler yabancı yatırımları çekme noktasında yeni cazibe merkezleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerin birçoğunun yanı sıra Avrupa Birliği gibi güçlü siyasi ve ekonomik bütünleşmenin varlığı bu ülkeleri daha da güçlendirmiştir. Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde kurumları ve politikaları dönüşüme uğrayan bu ülkelerde küresel sermayeden paylarına düşeni daha fazla artırmak için mücadele etmektedirler.

Bu çalışmada büyük pazarlara yakınlığı nedeniyle önemli yatırım merkezleri haline dönüşebilecek nitelikte olan eski Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinden¹ önde gelenlerinin doğrudan yabancı yatırımları çekme performansı, avantajlı ve dezavantajlı oldukları konular incelenmektedir. Çalışmanın ilk kısmında doğrudan yabancı yatırımların dünya ve doğu Avrupa ülkeleri üzerindeki dağılımı ve bu dağılıma etki eden faktörler gözden geçirilmektedir. İkinci kısımda ise bu faktörler arasında önemli bir yeri olan vergi yükünün doğu Avrupa'nın yatırım performansı yüksek ülkeleri arasında izlediği eğilim analiz edilmekte ve Türkiye ile karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmaktadır.

II. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GLOBAL DAĞILIMI

¹ UNCTAD (2004)'e göre Merkezi ve Doğu ve Avrupa ülkeleri Arnavutluk, Belarus, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan-Karadağ, Slovakya, Slovenya, Makedonya ve Ukrayna'dır. Bu ülkelerden bazıları 2004 yılında Avrupa Birliği'ne tam üye olarak kabul edilmişlerdir. Bu ülkelere ilişkin olarak 2004, 2005 ve 2006 yılı doğrudan yabancı sermaye girişi miktarları bütünlüğünü bozmamak amacıyla bu ülkeler Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi olarak kabul edilmiştir.

Doğrudan yabancı yatırım, uluslararası yatırımların bir türüdür ve bir ülkedeki yatırımcının diğer bir ülkedeki teşebbüsün hisselerini (ve yönetimini) elde etmesidir (IMF, 1993: 86). Başka bir ülkede yeni baştan teşebbüsü kurma şeklinde olabileceği gibi, mevcut bir teşebbüsün hisselerini alma şeklinde de olabilmektedir. Burada önemli husus, diğer ülkedeki teşebbüsün mülkiyetini kısmen veya tamamen elinde bulundurma yanında o teşebbüsün yönetiminde de söz hakkı bulunmasıdır (Oksay, 1998).

Dünya’da doğrudan yabancı sermaye akımları 1990’lı yılların başlarından itibaren düzenli bir artış trendine girmiştir. Bu trend 2000 yılına kadar devam etmiştir. 2000 yılında 1,411 trilyon dolara ulaşarak dünya genelinde doğrudan yabancı sermaye akımları rekor düzeye ulaşmıştır. Daha sonra üç yıl boyunca (2000–2003) düşüş göstermiştir. Bu düşüşte küresel krizin etkileri olduğu söylenebilir. Ancak aynı yıllarda yerli yatırımların azalmadığı görülmektedir. Bu aşamada ülkelerin yüksek gelir düzeylerini ve ekonomik büyümeyi devam ettirmek, işsizliğin artmasını önlemek amacıyla yerli veya yabancı yatırım ayırımını göz ardı ettikleri görülmektedir (UNCTAD, 2004: 3).

Doğrudan yabancı sermaye akımlarında yukarı yönlü trend 2004 yılında tekrar başlamış ve 2007 yılında yeni bir rekor kırarak 1,833 trilyon dolara ulaşmıştır. Artış trendi bütün ülke grupları için söz konusudur. 2007 yılının ikinci yarısında başlayan finansal krize rağmen, gelişmiş, gelişmekte olan ve geçiş ekonomileri olan Doğu Avrupa ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin hepsinde doğrudan yatırımlarda bir artış gözlenmiştir. Bu artış dünyanın birçok bölgesindeki yüksek büyüme hızları ve güçlü şirket performanslarının bir yansıması niteliğindedir. Krizin 2007 yılı için doğrudan yabancı yatırım akışında önemli bir etkisi olmadı. Ancak dünya ekonomisi için yeni belirsizlikler ve riskler ortaya çıkarmıştır. Bu durum 2008-2009 yılı doğrudan yabancı yatırım akışında kırılmaya neden olabilir.(UNCTAD, 2008:3).

Doğrudan yabancı yatırımlardan en yüksek payı gelişmiş ülkeler almaktadır. Bu ülkeler arasında da Avrupa Birliği ve ABD’nin payı oldukça yüksektir. 1980’lerden bugüne dağılıma bakıldığında, gelişmiş ülkelerin payında oransal olarak bir azalma görülmektedir. Gelişmiş ülkeler 1978–1980 döneminde dünya üzerinde doğrudan yatırımların % 79,7’sine ev sahipliği yaparken, bu oran 2007 yılında % 68,0’e düşmüştür (Tablo 1).

Tablo 1: Bölgelerarası Doğrudan Yabancı Sermaye Akımları (1978–2007)

	Doğrudan Yabancı Sermaye Akışı					
	1978– 1980	1988– 1990	1998– 2000	2003– 2005	2006	2007
Gelişmiş Ekonomiler	79,7	82,5	77,3	59,4	65,7	68,0
Avrupa Birliği	39,1	40,3	46,0	40,7	40,7	43,9
ABD	23,8	31,5	24,0	12,6	13,4	12,7
Japonya	0,4	0,04	0,8	0,8	-0,3	1,2
Gelişmekte Olan Ekonomiler	20,3	17,5	21,7	35,9	29,0	27,3
Afrika	2,0	1,9	1,0	3,0	2,7	2,9
Latin Amerika ve Karayipler	13,0	5,0	9,7	11,5	6,4	6,9
Asya ve Okyanusya	5,3	10,5	11,0	21,4	19,9	17,5
Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	0,02	0,02	0,9	4,7	5,3	4,7
Dünya	100	100	100	100	100	100

Kaynak: UNCTAD, 2006, 2007 ve 2008 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu düşüğe bağlı olarak gelişmekte olan ülkeler, Doğu Avrupa ve BDT ülkelerinin payında bir artış yaşanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasında Asya ülkelerinin ağırlığı fazla görünmektedir. 2007 yılı itibarıyla Asya ve Okyanusya'ya gelen doğrudan yatırımın % 26,1'i Çin'e, % 18,7'si Hong Kong'a, % 7,2'i ise Hindistan'a aittir. Çin, 8,5 milyar dolar ile dünya doğrudan yabancı yatırımlarının % 4,6'sını kendi ülkesine çekmektedir (UNCTAD, 2008, 255). Doğu Avrupa ve BDT ülkeleri ise piyasa ekonomilerine daha fazla uyum sağlamaya başladıkları 2000'lerden başlayarak yabancı yatırım payını yükseltmiştir. Bazı Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin bu süreçte Avrupa Birliği'ne tam üye olmaları sebebiyle oranın aslında daha yüksek olacağını söylemek yanlış olmaz.

III. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN BELİRLEYİCİLERİ

Doğrudan yabancı yatırımcılar ya da çok uluslu şirketlerin temel amacı doğaldır ki karını maksimize etmektir. Bu yüzden yatırım yapacakları ülkenin şartlarını ve kendilerine sağlayacakları teşvik unsurlarını iyi analiz etmektedirler.

Bir yabancı yatırımcının herhangi bir ülkeye yatırım yaparken öncelikle dikkate aldığı hususlar ülkenin pazar büyüklüğü, işgücü maliyetleri, ticaret engelleri, ülkenin büyüme oranı, dış dünyaya açıklık düzeyi, dış ticaret açığı, ülke parasının değeri ve ülkede geçerli vergi mevzuatıdır (Chakrabarti, 2001:91,92).

Pazar büyüklüğü en önemli belirleyicilerden birisidir. Yatırım yapılacak ülkede nüfusun büyüklüğünün yanı sıra kişi başı gelir seviyesi yani satın alma gücü,

çok uluslu işletmelerin yatırım kararlarında ilk sıralarda yer almaktadır. Pazarın büyüklüğü kadar pazarın büyüme hızı ve nüfusun demografik özellikleri diğer etkenlerdir (Baniak, Cukrowski, Herczynski, 2005: 11).

İşgücü kalitesi ve işgücü maliyetleri önemli faktörlerdendir. Mühendislerin, bilim adamlarının, teknisyenlerin toplam işgücü içindeki payı, ücretlerin düzeyi, sendikalaşma derecesi, işsizlik oranı yatırım kararlarını etkilemektedir (Sun, Tong, Yu, 2002: 87,88).

Enerji üretimi, ulaştırma altyapısı (km² başına otoyol ve tren yolu), hava ve deniz limanları, telekomünikasyon kalitesi doğrudan yabancı yatırımları artırmaktadır. Ülkedeki yerli ve yabancı yatırımların düzeyi de yabancı müteşebbislerin dikkate aldığı hususlardır. Yatırım yapılacak ülkedeki mevcut yatırım düzeyi ülkenin dışa açıklık seviyesi hakkında bilgi vermektedir. Edwards (1990) dışa açık olmanın rekabeti artıracığı beklentisiyle doğrudan yabancı yatırımlarla negatif bir ilişkisi bulunduğunu iddia etmiştir (Sun, Tong, Yu, 2002: 89).

Bunların dışında ekonomik ve politik istikrar yabancı yatırımcılar için önemli belirleyicilerdendir. Kırılgan, iç ve dış şoklara karşı güçlü olmayan bir ekonomi yabancı yatırımcılar için yeterli güveni oluşturamayacaktır. Bu nedenle yabancı teşebbüsleri ülkeye çekmek için güçlü makroekonomik politikaların izlenmesi, enflasyonun düşürülmesi, kişi başı gelir seviyesinin yükseltilmesi ve ülkenin gerek Uluslar arası Para Fonu, Dünya Bankası gibi uluslar arası mali kuruluşlarla gerekse Avrupa Birliği, EFTA, LAFTA gibi ekonomik bütünleşmelerle ilişkilerin sağlam ve karşılıklı güven esasına göre yürütülmesi gerekmektedir.

Çok uluslu şirketler, yatırım yapmayı düşündükleri ülkenin enflasyon, bütçe açıkları, ödemeler dengesi gibi makroekonomik trendlerini takip etmektedirler. Makroekonomik politikadaki belirsizlikler, çok uluslu şirketler için yeni sorunların ortaya çıkması anlamına gelebileceği gibi bir fırsat olarak da değerlendirilebilir (Baniak, Cukrowski, Herczynski, 2005: 12).

Siyasi kargaşanın olduğu, istikrarlı ve güçlü bir yönetimin bulunmadığı, demokrasinin tam olarak yerleşmediği ülkelerde geleceğini görmekte zorlanan yatırımcılar bu hususları yatırım kararları içerisinde mutlaka değerlendirmeye almaktadırlar. Harms ve Unsprung (2002) demokrasinin önemi ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Onlara göre, siyasi haklar ve sivil özgürlüklerin sağlanması doğrudan yatırımları artırmaktadır. Singh, Jun (1995) ve Habib, Zurawicki (2002) ise politik risklerin doğrudan yatırımları azalttığını ifade etmektedir. (Kolstad, Villanger, 2007: 4)

Ülkede kurumsal yapının istikrarlı olması bir diğer beklentidir. Yatırımcılar yatırım yapacakları ülkede sürekli olarak kanuni ve idari düzenlemeler yapılarak belirsizlik ortamı yaratılması karşısında tedirgin olabilmektedir (Butler, Joaquin, 1998: 602)

Geçmiş dönemlerde maden, temel hammaddeler, tarım ürünleri gibi doğal kaynaklar yabancı yatırımcının bir ülkeyi tercih etmesinde en önemli faktörlerden biriydi. İkinci Dünya Savaşı'na kadar dünyadaki yabancı yatırım stokunun % 60'ı doğal kaynakları olan ülkelerde yerleşti. Ancak günümüzde doğal kaynakların varlığı, tek başına yabancı yatırımları çekmede önemli bir unsur olmaktan çıkmıştır.

Karşılaştırmalı üstünlüklere göre ticaret yapılması zamanla doğrudan yatırımların önüne geçmiştir. Doğrudan yatırımlar, doğal kaynaklar bakımından zengin fakat kaynağın çıkarılmasının yüksek sermaye gerektirdiği veya kaynağın çıkarılması için yeterli teknolojinin bulunmadığı ülkelerde yerleşmektedir (Baniak, Cukrowski, Herczynski, 2005: 10,11).

Çalışma kapsamında önemli belirleyicilerden birisi de ülkenin doğrudan yabancı yatırımları teşvik politikası ve buna paralel olarak vergi mevzuatıdır. Yabancı yatırım politikası doğrudan yatırımları kolaylaştırabileceği gibi zorlaştırabilir. Vergi tatili, gümrük muafiyeti, serbest bölgelerin oluşturulması, çifte vergilemeyi önleme, kar transferlerini vergisiz bırakma gibi birçok politika yabancı yatırımları artıracaktır. Buna karşılık sıkı bir politika izlenmesi, yatırım izni alma, sektörel kısıtlamalar uygulama, bürokratik işlemlerin yoğunluğu ise yabancı sermaye akımını olumsuz etkileyecektir (Bandelj, 2002: 415,416).

IV. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN BELİRLENEN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE DAĞILIMI

Campos ve Kinoshita'e göre (2002), geçiş ekonomilerine yönelik doğrudan yabancı yatırımlar, sanayileşmeyi ve teknoloji transferini hızlandırarak bu ülkelerde ekonomik büyümenin sağlanmasına öncülük etmektedir. Bu nedenle gerek piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması gerek işsizliğin önlenmesi, ekonomik büyümenin sağlanması açısından doğrudan yatırımların artırılması hayati bir öneme sahiptir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarını benimsemeye yönelik adım atan söz konusu Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinden bir kısmı² 1 Mayıs 2004 tarihinde, Bulgaristan ve Romanya ise 1 Ocak 2007 tarihinde Avrupa Birliği üyesi olmuşlardır. Avrupa Birliği ile bütünleşmiş veya henüz tam üye olamamış ülkelerin bu süreçten yabancı yatırımları artırmak noktasında ve diğer alanlarda sağladıkları fayda tartışılmazdır.

Merkezi Planlamaya dayalı totaliter rejimin etkilerinden çıkmaya çalışan bu ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların artırılması noktasında önemli engeller, kurumların etkin çalışmaması, bürokratik engellerin fazlalığı ve yolsuzluklara açık bir yapının bulunmasıdır (Mauro, 1995). Bitzenis'in, 1989–1999 yıllarını kapsayan ve 64 şirket üzerinde yaptığı çalışmada, geçiş ekonomilerinin doğrudan yatırımları çekme konusunda karşılaştığı engeller şu şekilde sıralanmıştır: İstikrarlı olmayan yasal düzen % 73,4 ile engeller arasında ilk sırada yer almaktadır. Bürokrasi % 57,8, yolsuzluk, suç ve mafya % 53,13, yüksek yatırım riski % 51,5, düşük satın alma gücü ise % 50 olarak çıkmıştır. Diğer engeller ise, altyapı eksikliği, makroekonomik istikrarsızlık, başta Katma Değer Vergisi olmak üzere yüksek vergileme, tüketim karşıtı davranışlar, yönetim becerilerinin eksikliği, piyasa ekonomisine geçiş sürecinde yavaş ilerleme ve politik istikrarsızlık olarak sıralanmıştır (Hadjit, Moxon-Browne, 2006: 351).

Söz edilen bu ve benzeri engeller neticesinde geçiş ekonomileri doğrudan yabancı yatırımları kendi ülkelerine çekme konusunda yeterli başarıyı

² Güney Kıbrıs Rum Kesimi hariç olmak üzere Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya eski Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri arasındaydı.

gösterememişlerdir. Ancak, özellikle son yıllarda bu ülkelere yönelik yabancı yatırım akımlarının önemli ölçüde arttığı görülmektedir.

Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine olan doğrudan sermaye akışı 1990'ların başlarından itibaren artma eğilimindedir. Aşağı yönlü kırılma sadece 2003 yılında gözükmemektedir. O yıl gelişmekte olan ülkelere yönelik yabancı yatırım akışı % 9 oranında artmasına rağmen Merkezi ve Doğu ülkelerine akışın azalmasının nedenlerinden birisi o yıl en yüksek yatırım akışının Çin'e yönelik olması gösterilmektedir (Vapenikova, 2004: 8). Son yıllardaki düzenli artışın ardında bu devletlerde piyasa ekonomisinin daha işler hale gelmesi, kurumsallaşmanın ilerlemesi olabilir. Bunun dışında bu ülkelerden 9'unun 2004 yılında Avrupa Birliği'ne tam olacağı beklentisi ve ardından tam üye olmasının çok uluslu şirketlerin bu bölgeye yönelmelerine yardımcı olduğu söylenebilir.

Çalışma kapsamında eski Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi olan ve son yıllarda Avrupa Birliği üyesi olmuş ülkeler arasında belirli kriterlere göre, sınıflama yapılarak Türkiye'nin rakibi olarak değerlendirilebilecek ülkeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kriterlerden ilki kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) rakamlarıdır. UNCTAD'ın 2003 yılı verilerine göre, Türkiye orta gelirli ülkeler arasında yer almaktadır ve Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Slovakya, Litvanya ve Letonya aynı gruptadır. Bulgaristan, Romanya ve Slovenya'da potansiyel rakip olabilecek ülkelerdir (UNCTAD, 2003:63). Coğrafi yakınlık kriterine göre Estonya, Litvanya ve Letonya dışında sayılan ülkeler potansiyel rakip olabilecek ülkelerdir. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan 2008-2009 yılı Global Rekabet Edebilirlik Endeksi'ne ülkelerin rekabet gücü sıralaması şu şekildedir: Çek Cumhuriyeti 33'ncü, Slovenya 42'nci, Slovakya 46'ncı, Polonya 53'ncü, Hırvatistan 61'nci, Macaristan 62'ni, Türkiye ise 63'ncü sıradadır. Türkiye'nin gerisinde olan tek ülke olan Romanya ise 68. sıradadır (Global Competitiveness Report, 2008:10). Dolayısıyla sayılan bu ülkeler doğrudan yabancı yatırımları çekme konusunda Türkiye'nin rakibi olarak düşünülebilecek ülkelerdir.

Söz konusu ülkelere son yıllarda doğrudan yabancı yatırım girişleri Tablo 2'de verilmektedir. 1991 yılından bugüne seçilmiş ülkelere doğrudan yabancı yatırım girişlerine bakıldığında şaşırtıcı sonuçlarla karşılaşmaktadır. Tablo 2 hazırlanırken yıllık olarak dışsal etkilerin varlığı nedeniyle ani yükseliş ve düşüşlerin sonuçları saptırmaması maksadıyla belli yılların ortalamaları şeklinde veriler oluşturulmuştur.

Tablo 2: Seçilmiş AB Üyesi Ülkelere Doğrudan Yabancı Yatırım (DDY) Girişleri (Milyon Dolar)

Ülkeler	1991-1996		2000-2002		2005-2007	
	(Yıllık Ortalama) DDY Girişi	(%)	(Yıllık Ortalama) DDY Girişi	%	(Yıllık Ortalama) DDY Girişi	%
Çek Cumhuriyeti	1.177	0,46	6.647	0,70	8.931	0,64
Slovenya	122	0,05	835	0,09	883	0,06
Slovakya	201	0,08	2.505	0,26	3.179	0,23
Polonya	2.119	0,83	6.391	0,67	15.714	1,12
Hırvatistan	216	0,08	1.210	0,13	3.379	0,24
Macaristan	2.205	0,86	1.647	0,17	6.690	0,47
Bulgaristan	74	0,03	765	0,08	6.620	0,47
Romanya	206	0,08	1.096	0,11	9.208	0,66
Türkiye	751	0,29	1.762	0,18	17.350	1,24
DÜNYA	254.326	100	955.990	100	1.401.013	100

Kaynak: UNCTAD, 2008 ve UNCTAD, 2003 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çek Cumhuriyeti'ne yönelik yatırım akışında ise yıllar itibariyle bir artış olmasına karşılık önemli bir sıçrama gözükmemektedir. 2000'li yılların başında ülkeye doğrudan yabancı yatırım akışının daha fazla olduğu söylenebilir. Avrupa Birliği'ne tam üye olmasından sonra yatırım akışında bir iyileşmenin aksine bir miktar gerileme göze çarpmaktadır. Kişi başına GSYİH büyüklüğü ve rekabet endeksindeki sırası tablodaki diğer ülkelere nazaran iyi olmasına rağmen, beklenen girişlerin olmadığı gözüküyor. Dünya yabancı yatırım akışlarının binde 6-7'sini ülkesine çekebilmektedir.

Polonya'nın doğrudan yabancı yatırımlar için bir cazibe merkezi olduğu ifade edilebilir. Yıllar itibariyle sıçrama göstermiş ülkelerden birisidir. Dünya doğrudan yabancı yatırım pastasındaki payını binde 6-8'lerden yüzde 1,1'lere çıkarmayı başarmıştır.

Seçilen ülkeler arasında doğrudan yabancı yatırımları çeken başlıca ülkelerden biri de Macaristan'dır. Macaristan'da faaliyet gösteren yabancı sermayeli firmaların üretiminin GSYİH içerisindeki payı % 32'dir (DEİK, 2005:7). Ayrıca, ele alınan ülkeler arasında kişi başına düşen en büyük doğrudan yabancı sermaye oranı Macaristan'dadır. (Budapeşte Büyükelçiliği 2007:33)

Romanya'ya yönelik yabancı yatırım akışında 2000'li yılların başlarında bir artış gözlenmesine rağmen büyük sıçramayı son 3-4 yılda yaptığı bir gerçektir. Romanya'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımların gerisinde ise Avrupa Birliği ülkeleri bulunmaktadır. Özellikle yatırım ortamındaki iyileşmelerle birlikte artan özelleştirmeler, AB ülkelerinin Romanya'ya yönelik ilgisini ortaya koymaktadır (Romania, 2005: 37).

Bulgaristan'da da Romanya'ya paralel bir trend bulunmaktadır. Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin yaklaştığı dönemlerde yaşanan büyük girişler sebebiyle görece önemini artırdığı söylenebilir.

Ele alınan ülkelerde, doğrudan yabancı sermaye girişlerinin önemli bir kısmı mülkiyeti devlete ait olan işletmelerin özelleştirilmesi, bölgede düşük üretim maliyetleri kombinasyonundan yararlanmak isteyen büyük projeler nedeniyle gerçekleşmiştir. 2004 yılındaki dokuz Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesinden sonra Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne gireceği beklentisi önemli rol oynamıştır (UNCTAD, 2007: 61).

Tablo 2'deki en çarpıcı sonuç ise Türkiye gelen doğrudan yabancı yatırım miktarında ortaya çıkmıştır. Değerlendirmeye alınan ülkeler içerisinde en önemli sıçramayı Türkiye gerçekleştirmiştir. 1990'ların ilk yarısında ve 2000'li yılların başlarında dünya doğrudan yabancı yatırım pastasından binde 2-3 civarında pay alırken, son yıllarda bu oran yüzde 1,2'ye çıkarmıştır.

Yaklaşık 20 yıl önce merkezi planlamaya dayalı yönetim anlayışını terk eden söz konusu ülkeler ile Türkiye'nin piyasa ekonomisi ile tanışması arasında uzun yıllar bulunmamaktadır. Türkiye de ancak 1980'lerin başından itibaren Turgut Özal dönemi ile birlikte katı devletçi yapıdan sıyrılabilmektedir. Bu ülkelerde katı sosyalist sistemin etkileri daha hızlı atlatılıp piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarını benimserken, Türkiye'de piyasa ekonomisinin yerleşmesi neredeyse daha sancılı olmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde, 1990'ların başından itibaren doğrudan yabancı sermaye akımlarına bakıldığında Türkiye'nin piyasa ekonomisini benimseme konusunda geç kaldığı görülmektedir. Son birkaç yıla kadar Türkiye'ye her yıl diğer önde gelen ülkelere göre daha az doğrudan yabancı sermaye girdiği görülmektedir. Özellikle 2003 yılından itibaren Türkiye'ye yönelik akımın düzenli olarak artması ve 2006 yılında zirve yapmasının ardında bulunduğu gibi 59. ve 60. hükümetlerin izlediği özelleştirme politikası ve siyasi ve ekonomik istikrarın yakalanmış olması önemli rol üstlenmektedir.

Türkiye, çalışma kapsamında ele alınan ülkelerle yaklaşık olarak aynı coğrafyada yaşayan, benzer faktör donanımlarına sahip bir ülkedir. Bu ülkelerin Avrupa Birliği'ne 2004 ve 2007 yıllarında tam üye olması önemli bir avantaj olarak görünse de Türkiye'nin nüfus ve ekonomik büyüklük olarak diğer ülkelerden üstün olduğunu belirtmek gerekir.

Doğrudan yabancı yatırımcılar açısından makroekonomik göstergelerin olumlu seyri son derece önemlidir. Bu ülkelerde son yıllarda büyüme, enflasyon oranı gibi göstergelerde olumlu bir trend bulunmaktadır. Bazı ülkelerin 2012'de euro bölgesine girecek olmasından dolayı faiz, enflasyon, kamu borcu/millî gelir gibi göstergelerinin Maastricht kriterlerine yakın olduğu söylenebilir. Ülkemizde son yıllarda bu kriterlere yaklaşma konusunda önemli mesafe katetmiştir.

Nüfusun büyüklüğü yabancı yatırımcıların pazar büyüklüğü öncelikleri değerlendirildiğinde Türkiye için önemli bir avantaj olmasına karşın, kişi başı gelir seviyesi ülkemizde daha düşük seviyelerdedir.

V. VERGİ ORANLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRME

Yatırım kararlarında vergi sistemlerinin bir bütün olarak etkili olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Yatırımcılara yönelik spesifik vergi teşvikleri

yabancı yatırımlar için önemli bir faktör olmasına karşın bu spesifik teşviklerin belirli bir dönem için (5 yıllık, 10 yıllık muafiyet dönemleri) taahhüt edilmesi vergi sisteminin bir bütün olarak daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle büyük sermaye yatırımları için söz konusu vergi tatili süreleri, firmanın uzun dönemli faaliyet süresi içinde küçük bir kısmı oluşturacaktır.

Çalışmanın bu kısmında bir vergi sisteminin önemli bileşenlerinden olan kurumlar vergisi, gelir vergisi ve katma değer vergisi açısından eski Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinden yabancı yatırımları çekme konusunda başarılı sayılabilecek Macaristan, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Slovakya gibi ülkelerle Çek Cumhuriyeti'ndeki vergi yükleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Türkiye de bu ülkeler arasındaki konumunu görmek amacıyla analize dahil edilmiştir. Bu ülkeler daha öncede ifade edildiği gibi, yabancı yatırımları çekme konusunda olduğu kadar aynı zamanda diğer ekonomik, sosyal ve siyasal göstergeleri birbirine benzeyen, aynı coğrafyada yerleşmiş rakip ülkelerdir.

Bu ülkelerde gelir, kurumlar ve katma değer vergisi oranlarına bakıldığında Bulgaristan'da vergi oranlarının diğer ülkelere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu oranlar yabancı yatırım performansı hakkında fikir vermektedir. En düşük kurumlar vergisi ve gelir vergisi yükü Bulgaristan ve Romanya'da iken, katma değer vergisi açısından ülkeler arasında büyük farklılıklar olmadığı görülmektedir.(Tablo 3)

Tablo 3: Vergi Oranları*

Ülke	Kurumlar Vergisi Oranı	Gelir Vergisi Oranları	Katma Değer Vergisi Oranları**
Çek Cumhuriyeti	24,0	12,00–32,00	19,00 (5,00)
Macaristan	(16,00+4,00)	18,00–36,00	20,00(5,00)
Polonya	19,0	19,00–40,00	22,00(3,00/7,00)
Romanya	16,00	16,00	19,00(9,00)
Bulgaristan ^a	10,00	10,00–24,00	20,00(7,00)
Slovakya	19,0	19,00	19,00
Türkiye	20,0	15,00–35,00	18,00(1,00/8,00)

Kaynak: OECD, www.oecd.org/ctp/taxdatabase ve www.worldwide-tax.com adresindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

* 2007 yılında uygulanan vergi oranlarıdır.

**Katma Değer Vergisi oranlarında parantez içindeki oranlar, o ülkelerde uygulanmakta olan indirimli KDV oranlarını vermektedir.

^a Bulgaristan'da 01.01.2008'den itibaren % 10–24 şeklindeki gelir vergisi oranı % 10'a düşürülmüştür. Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisi oranı ise değiştirilmemiştir.

Çek Cumhuriyetinde % 24 olarak uygulanan Kurumlar Vergisi Oranı 2007 yılında parlamentoda kabul edilen yasa ile 1 Ocak 2008'den itibaren % 21 olarak değiştirilmiştir. Bu oran 2009 yılında % 20'ye, 2010 yılında ise % 19'a düşürülecektir. 2007 yılında gelir vergisi % 12'den başlayarak % 32'ye kadar artan oranlı bir tarifeye göre vergilendirilirken 2008 yılında tek oran olarak % 15 oranı uygulanmıştır. % 15 olan bu sabit oran ise 2009 yılında % 12,5'a düşürülmüştür.

Standart Katma Değer Vergisi oranlarında ise bir değişiklik olmamıştır. Ancak indirimli KDV oranı 2008 yılından itibaren % 9 olarak uygulanmaktadır.

Bir ülkede geçerli olan vergi yükünün yanında işverenlerin ve çalışanların ücret gelirleri üzerinden kesilen sosyal güvenlik kesintileri de yabancı yatırımcıların yatırım kararlarında son derece önemlidir. Tablo 4’de ele alınan ülkelerdeki sosyal güvenlik yükleri hakkında oranlar verilmektedir. Buna göre, Türkiye’de sosyal güvenlik kesintilerinin rakip olunan ülkelerle kıyaslandığında daha düşük olduğu görülmektedir. Çek Cumhuriyetinde ise sosyal güvenlik yüklerinin çok düşük olmadığı gözlenmektedir. Yatırımcılar açısından önem arz eden konu aslında işveren paylarının büyüklüğüdür. İşverenler üzerinde sosyal güvenlik yüklerinin en düşük olduğu ülkeler ise Polonya, Romanya ve Bulgaristan’dır.

Tablo 4: Sosyal Güvenlik Primleri

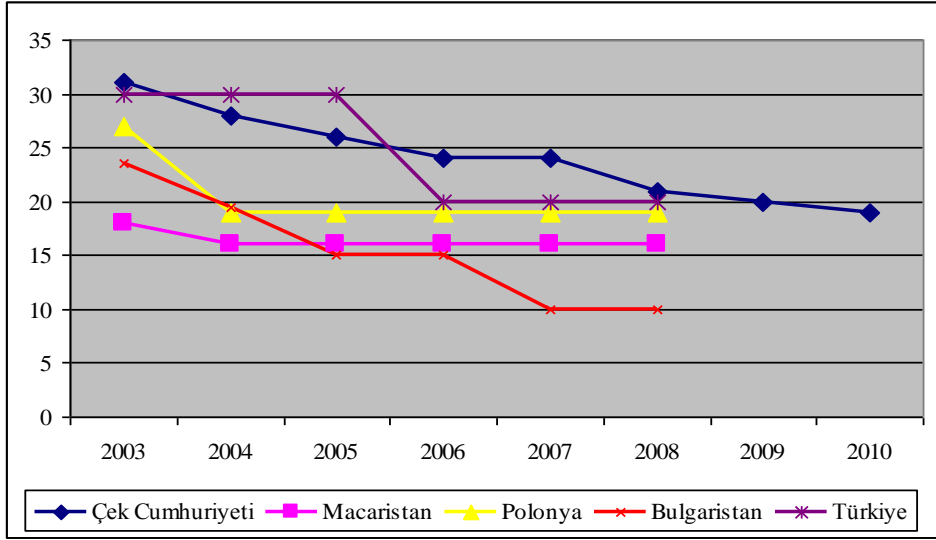
Ülke	İşveren Payı	İşçi Payı
Çek Cumhuriyeti	35,00	12,50
Macaristan	33,50	17,00
Polonya	19,50–22,40	18,71
Romanya*	19,50-22,50	9,50
Bulgaristan	20,40	13,30
Slovakya	35,20	13,40
Türkiye	25,00	14,00

Kaynak: www.worldwide-tax.com adresindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

* Romanya’da sağlık fonuna işveren katkısı % 6 işçi katkısı % 6,5, işsizlik fonuna katkı payları ise işverenler için % 2, işçiler için % 1’dir.

Son yıllarda devletlerin vergi indirimleri yoluyla küresel sermayeden pay alma mücadelesi daha da artmıştır. Şekil 1’de son beş yıla ilişkin olarak söz konusu ülkeler ve Türkiye’ye ilişkin kurumlar vergisi oranlarının trendi yer almaktadır.

Şekil 1: Kurumlar Vergisi Oranlarındaki Düşüş Trendi

Kaynak: www.worldwide-tax.com adresindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 1’de görüldüğü son yıllarda yabancı yatırımlar için önemli bir kıstas olan kurumlar vergisi oranlarının, düşüş trendi içerisinde olduğu görülmektedir. Özellikle Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Türkiye’de önemli bir düşüş gözlenmektedir. Eski Merkezi ve Doğu ve Avrupa ülkeleri arasında yer alan Slovakya’da ise 2003 yılında kurumlar vergisi oranında 01.01.2004 yılından itibaren tek bir değişiklik yapılarak % 25 olan kurumlar vergisi oranı % 19’a düşürülmüştür. Halen bu oran uygulanmaktadır. Romanya’da ise son yıllarda kurumlar vergisi % 16 oranında uygulanmaktadır.

Vergi oranlarındaki düşüş eğilimi gelir vergisi açısından da söz konusudur. Gelir vergisi birçok ülkede artan oranlı tarifeye göre alınmaktadır. Ancak son yıllarda genellikle başlangıç oranlarının ve yükseklik farkının azaldığı görülmektedir. Örneğin, Macaristan’da artan oranlı tarifenin üst oranı 2006 yılının başında % 38’den % 36’ya düşürülmüştür. Yine ülkemizde de gelir vergisinin alt ve üst oranı 5’er puan düşürülmüştü.

Bazı ülkelerde ise artan oranlı tarife terk edilerek düz oranlı bir gelir vergisi tarifesine geçilmektedir. Çek Cumhuriyeti’nde % 12–32 şeklinde artan oranlı bir şekilde uygulanan gelir vergisi 2007 yılı Ağustos ayında yapılan değişiklikle 2008 yılında % 15 olarak uygulanmaktadır. % 15’lik bu oranın 2009 yılı başından itibaren % 12,5 olarak uygulanmasına kararlaştırılmıştır. Yine Bulgaristan’da % 10–24 şeklinde artan oranlı tarife 2008 yılı başından itibaren tek oran olarak % 10’a düşürülmüştür.

Katma Değer Vergisi oranlarında ise son yıllarda önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Polonya, Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Macaristan gibi ülkelerde KDV oranlarında son birkaç yıldır değişiklik yaşanmamaktadır. Çek Cumhuriyeti’nde 2004 yılından başından itibaren % 22 olan KDV oranı % 19’a düşürülmüştür. Aynı şekilde Macaristan’da da 2006 yılında KDV oranı % 25’ten %

20'ye gerilemiştir. Türkiye'de KDV'nin genel oranında değişiklik yaşanmamasına rağmen bazı sektörlerde daha düşük KDV oranları uygulanmaya başlamış, gıda ürünleri üzerindeki KDV oranı % 18'den % 8'e düşürülmüştür.

VI. BULGULAR VE SONUÇ

Küresel dünyada artan doğrudan sermaye yatırımlarından gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin aldıkları paylar ortaya konulduğunda gelişmiş ülkelerin bu pastadan yine en büyük payı aldıkları görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin ortak özellikleri ve literatürden yararlanılarak bir yatırımcının bir başka ülkede doğrudan yatırım kararı almasını belirleyen faktörler ve bu faktörlere ülkelerin sahip olma ve bunları kullanma becerileri incelendiğinde bir ülkenin neden başarılı olduğu ya da olamadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Sovyetler Birliği ile birlikte komünist rejimin yıkılmasından sonra ortaya çıkan ve kısa sürede başarılı bir grafik elde eden eski merkezi ve doğu Avrupa ülkeleri arasından kişi başına GSYİH büyüklüğü, coğrafi yakınlık, rekabet endeksine göre seçilmiş bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerde doğrudan yatırımları etkileyen faktörler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Buna göre ele alınan ülkeler, piyasa ekonomisine tam anlamıyla geçiş sonrasında yakalanan ekonomik ve siyasi istikrar, eğitilmiş işgücü, AB'ne üyeliğin getirmiş olduğu avantajlar, coğrafi olarak avantajlı konumları, altyapılarının gelişme yolunda olması gibi konularda üstünlüklere sahiptirler. Buna karşılık, komünist rejim sonrası kamulaştırma riski, fikri haklar ve mülkiyet haklarının korunması konusundaki endişeler, bürokratik katılıklar ve gecikmeler, yolsuzluklar, sermaye piyasalarına güvenin oluşmaması, ekonomik dönüşümün tam anlamıyla gerçekleştirilememesi ise hepsi için olmasa bile zayıf yönleri oluşturmaktadır.

Karşılaştırılan ülkeler arasında doğrudan yatırımları çekme konusunda Polonya, Çek Cumhuriyeti, Romanya'nın nispeten başarılı olduğu söylenebilir. Özellikle üretimin artırılmasına yönelik endüstrilere ve teknoloji merkezlerine yönelik olarak birtakım vergisel ve vergi dışı teşvikler sağlandığı görülmektedir. 10 yıllık kurumlar vergisi indirimi ve işgücünün eğitime ve istihdamına yönelik destekler sağlanması teşvikler arasında en önemli olanlarıdır. Vergi sistemine bakıldığında ise, vergi oranlarının karşılaştırıldığı ülkelere nazaran çok da düşük olmadığı, ancak son yıllarda gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi oranlarını sürekli düşürdüğü görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken siyasi yönetimlerin farkındalığının artırılmasıdır.

Ülkelerin vergi sistemleri içerisinde kurumlar vergisi, gelir vergisi, katma değer vergisi oranlarının düşük ya da yüksek olması ya da diğer yatırım teşviklerinin temel belirleyiciler olduğunu söylemek gerçekçi bir tespit olamaz. Vergi oranlarına bakıldığında, oranların birbirine yakın olduğu, Kurumlar ve Katma Değer vergisi oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Türkiye'de de siyasi yönetim tarafından doğrudan yatırımların önemi anlaşılmış ve bu önem doğrultusunda hem yerli hem de yabancı yatırımcıları teşvik etmek amacıyla vergi indirimi yoluna gidilmiştir. Vergi indirimleri ve diğer teşviklerin yanında bu konuda bir bilincin oluşması, genç nüfusun istihdam edilmesinin tek yolunun yatırımları artırmak olduğunun anlaşılması ve bu

doğrultuda yerli ve yabancı yatırımların hayata geçirilmesi noktasında çaba sarfedilmelidir.

Almanya, Hollanda, ABD, Kore merkezli dev işletmelere kapılarını açan bu ülkelerde asıl dikkati çeken siyasi yönetimin, yatırımların önemini fark etmiş olmaları ve yerli ve yabancı ayrımı gözetmeden, eksikliklerini görerek ilerleme gösterdikleri gerçeğidir.

KAYNAKÇA

- BANDELJ, Nina (2002), "Embedded Economies: Social Relations as Determinants of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe", **Social Forces**, The University of North Carolina Press, 81(2), pp. 409-444.
- BANIAK, Andrzej, Jacek CUKROWSKI, Jan HERCZYNSKI (2005), "On the Determinants of Foreign Direct Investment in Transition Economics", **Problems of Economic Transition**, 48 (2), pp. 6-28.
- BUTLER, Kirt C., Domingo Castelo JOAQUIN, (1998) "A note on political risk and the required return on FDI", **Journal of International Business Studies**, 29(3), p.599-607.
- CAMPOS, Nauro F., Yuko KINOSHITA (2002) "Foreign Direct Investment as Technology Transferred: Some Panel Evidence from the Transition Countries", **The Manchester School**, 70 (3): 398-419.
- CHAKRABARTI, Avik (2001), "The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensivity Analyses of Cross-Country Regressions" **Kyklos**, Vol.54, p.89-114.
- DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU (DEİK), **Macaristan Ülke Bülteni**, 2005, www.deik.org.tr
- HADJIT Assia, Edward MOXON-BROWNE (2006), "Determinants of Foreign Direct Investment in Bulgaria", **Journal of Southern Europe and the Balkans**, 8 (3), pp. 343-362.
- HARMS, P., , H.W. URSPRUNG (2002), "Do Civil And Political Repression Really Boost Foreign Direct Investment", **Economic Inquiry**, 40 (4), pp. 651-663.
- IMF (1993), **Balance of Payments Manual**, Fifth Edition, <http://www.imf.org/external/np/sta/bop/BOPman.pdf>, (25.04.2008)
- KOLSTAD, Ivar, Espen VILLANGER (2007), "Determinants Of Foreign Direct Investment in Services", *European Journal of Political Economy*, Baskıda, www.sciencedirect.com, (01.05.2008)
- MAURO, P. (1995) "Corruption and Growth", **The Quarterly Journal of Economics**, 110(3), 1995, pp. 681-712.
- OKSAY, Suna (1998). "Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi"; **Dış Ticaret Dergisi**, Dış Ticaret Müsteşarlığı, (Ocak), Sayı: 8, <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detayrk&yayinID=786&icerikID=888&dil=TR>, (30.04.2008)
- ROMANİA, Larive, "Foreign Direct Investment in Romania" **Romanian Business Digest**, September 2005.

- SUN, Qian, Wilson TONG, Qiao YU (2002), “Determinants Of Foreign Direct Investment Across China”, **Journal of International Money and Finance**, 21, pp. 79-113.
- T.C. Budapeşte Büyükelçiliği, “Macaristan’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik Ticari İlişkileri”, T.C. Budapeşte Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2007.
- UNCTAD (2003), **World Investment Report 2003, FDI Policies for Development: National and International Perspectives**, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2004), **World Investment Report 2004, The Shift Towards Services**, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2006), **World Investment Report 2006, FDI from Developing and Transition Economics: Implications for Development**, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2007), **World Investment Report 2007, Transnational Corporations, Extractive Industries and Development**, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD (2008), **World Investment Report 2008, Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge**, United Nations, New York and Geneva.
- VAPENİKOVA, Jana (2004), “Foreign Direct Investment: A Revival for the Near Future, Thanks to Our Services”, **Czech Business&Trade**, Issue 11-12.
- www.oecd.org/ctp/taxdatabase, (13.05.2008)
- www.worldwide-tax.com, (13.05.2008)

Foreign Direct Investments and Tax Correlation: Some of EU Countries and Turkey

The states which appeared in Eastern-Europe in the early 1990's together with the disintegration of the Soviet Union have become a center of attraction of foreign direct investments. The presence of the EU, a powerful economic and political organization, makes these countries more powerful. These countries, whose policies and institutions have been exposed to transformation during the process of transition to market economy, struggle for a bigger share of the global capital.

The aim of this work is to assess the tax policies which have an important place among the practices towards encouraging investments in some of old central and east European countries. These EU member states can be considered as competitors of Turkey in the attraction of foreign direct investments. In the first part of the work, the distribution of foreign direct investments in the world and old central and east European countries and factors affecting this distribution are reviewed. In the second part, the tendency that tax burden with an important place among the factors follows in the old central and east European countries with a high performance of investment is analyzed, and a comparative assessment with Turkey is done. Through this assessment; changes in basic taxes such as Income Tax, Corporation Tax, Value Added Tax (VAT) and the performance of attraction of investment up to the present day are assessed comparatively.

In the work; recent EU members of central and East-European countries are classified according to certain criteria (gross domestic product per capita, geographical distance, global competitiveness index), and Turkey's prospective competitors are determined as Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia, Bulgaria, Romania, Croatia and Slovenia.

The countries handled have superiorities in terms of economic and political stability after the transition to market economy, educated labour force, advantages by EU membership, geographical advantages, developing substructure, etc.. Expropriation risk after communism, concerns about the protection of the rights of articulation and property, sternness and delays in bureaucracy, impropriety, confidence problem in capital markets are the weak aspects in general.

Poland, Czech Republic and Romania can be said to be relatively successful in the attraction of foreign direct investments. It is seen that they insure encouragements (connected with taxes and others) especially towards industries, technological centers and the increase of production. The most important encouragements are a ten-year reduction in corporation income tax and provision of education and employment of labour force. It is also seen that tax rates are not very low but reductions occur in income tax, corporation tax and VAT.

In the countries' tax systems, corporation tax, income tax, VAT rate is low or high, or other fundamental determinants of investment incentives is to say that a determination can not be realistic. Looking at the tax rates, the rates are close to each other, corporation tax and VAT rate is seen to be close to each other.

Social security burden cut out of income of employers and employees, which is considered important for foreign investors to decide, is assessed. Accordingly, social security deductions are lower in Turkey compared with prospective competitor countries. Social security burden in Czech Republic is not very low. What is important for investors is the rate of employer shares. The countries with the lowest rate of social security burden are Poland, Romania and Bulgaria.

In these countries opening their gates to big companies whose headquarters are in Germany, Holland, the USA and Korea, the most considerable point is that the governments have become aware of the importance of investments and make advances ignoring if they are domestic or foreign.

In Turkey, too, the government has become aware of the importance of direct foreign investments and reduced tax rates to encourage both domestic and foreign investors. It is needed to build awareness about these topics, to see that the only way to employ the young is to increase the investments and to have domestic and foreign investments realized for this aim.